

WOJSKOWY PRZEGLAD HISTORYCZNY

(Lengyelország)

1980. 1—4. sz.

A Wanda Wasilewskáról elnevezett lengyel Hadtörténeti Intézet folyóiratának 25. évf. 1—2. száma külömmellékletével együtt a fasizmus felett aratott győzelem 35. évfordulója és a Varsói Szerződés megalakulásának 25. évfordulója tiszteletére kiadott ünnepi szám és ennek megfelelően a tanulmányok is a két esemény történetének kérdéseivel foglalkoznak.

Eugeniusz Molczyk: „A Varsói Szerződés — a béke és biztonság bástyája” (1—2. sz., 17—30. o.) címmel a második világháború után kialakult hidegháborús légkört elemzi, ismerteti az „elrettentés” doktrínáját, az Egyesült Államok és a Nyugat-Európai Unió államai között kialakult „erőpolitikai” felfogást és az ennek szellemében 1949-ben létrehozott Észak-Atlanti Szövetséget. Az „erőpolitikának”, valamint a kapitalista államok egész világot átfogó katonapolitikai csoportosulásainak, így a NATO mellett az ANZUS, a SEATO, a CENTO megalakulásának egyenes következménye volt a Szovjetunió 1955. február 9-i deklarációjában leszögezett elv, hogy meg kell akadályozni egy új világháború kítörését, Európa újabb hadszíntérré válását. Ennek szellemében hívták össze Varsóban 1955. május 11-én az európai béke és biztonság kérdéseivel foglalkozó konferenciát, amely aztán az imperialista államok agresszív katonai tömbje, a NATO ellenében a szocialista államok 1955. május 14-én aláírt Varsói Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segélynyújtási Szerződését hozta létre. A Varsói Szerződés védelmi szövetség, létrehozását az imperialista államoknak a kollektív biztonsági rendszert elutasító magatartása tette szükségessé az európai béke fenntartása érdekében. A zárt katonai csoportosulásokkal szemben szükségessé vált, hogy a békeszerető államok megfelelő intézkedéseket tegyenek biztonságuk megőrzése és az európai béke fenntartása érdekében. A szerződő államok megállapodtak abban, hogy nemzetközi kapcsolataikban — az ENSZ Alapokmányával összhangban — tartózkodnak az erővel való fenyegetéstől, illetve annak alkalmazásától, tanácskoznak egymással a szerződő feleket közösen érintő kérdésekről; készek részt venni minden nemzetközi akcióban, amelynek célja a nemzetközi biztonság és béke biztosítása. Ezek mellett olyan ha-

tékony intézkedések elfogadására törek-szenek, amelyek az általános leszerelést és a tömegpusztító fegyverek betiltásának ügyét szolgálják. A szerző sokoldalú, elemző tanulmányában áttekinti a Varsói Szerződés 25 éve alatt a katonai együttműködés fejlődését, a hadtudomány elméletének fejlesztésére tett erőfeszítéseket, a csapatok kiképzése és nevelése terén elért eredményeket, a harc-készültség növelésére nyújtott segítséget, összességében a tagállamok közötti együttműködés módszereinek kialakítását. A hadművészet fejlesztését szolgálták a 60-as évektől rendszeresen megtartott hadgyakorlatok, amelyekben kiemeli a Lengyel Néphadsereg szerepét. A gazdasági és a tudományos-technikai potenciál megfelelő fejlesztése alapvető feltétele a Varsói Szerződés további fejlődésének.

Józef Komenski: „A szocialista védelmi doktrína. A nemzeti és internacionalista tartalom kérdése a lengyel munkásmozgalom elméletében és gyakorlatában.” (1—2. sz., 31—80. o.) Marx, Engels, Lenin és a nemzetközi munkásmozgalom katonai elméleti gondolatainak és fegyveres harcának hatását vizsgálja a lengyel munkásmozgalomban a XX. század elejétől napjainkig; az 1905—1907. évi forradalmi tapasztalatok lengyelországi alkalmazását, a két háború közötti lengyel katonai doktrínára gyakorolt befolyását, a nemzeti és internacionalista tartalom egységének megnyilatkozását a spanyol polgárháború nemzetközi brigádjainak harcaiban, majd ezek tükröződését a második világháború alatt a Lengyel Munkáspárt katonai elméletében és gyakorlatában az ország függetlenségéért és társadalmi felszabadulásáért folytatott harcokban. Felsorolja a szocialista hadtudomány és katonai doktrína nemzeti és internacionalista tartalmának fejlődésére ható alapvető tényezőket, a koalíciós katonai doktrína problémáit, a marxista—leninista hadtudomány internacionalista fejlődésének irányait, a tagállamok együttműködésének fontosságát a szocialista védelmi doktrína továbbfejlesztésében és alkalmazásában.

Kazimierz Sobczak: „A szovjet hadsereg döntő szerepe a hitleri Németország felett aratott győzelemben” (1—2. sz., 81—106. o.). A Szovjetunió össznépi és össznemzeti katonai célkitűzései keretében tárgyalja a szovjet hadseregnek,

mint az antifasiszta koalíció fő erejének döntő sikereit a német hadsereg és szövetségesei felett, összehasonlítva a szovjet—német arcvonalon folyó harctevékenységek 1418 napját, az észak-afrikai harcok 1068, az olaszországi arcvonal 663 és a nyugat-európai front 338 napig tartó harcaival, valamint az 1945. évi 6200 km-es szovjet arcvonal hosszúságát a nyugat-európai 800 km-es arcvonallal. Figyelemre méltó adat, hogy a Wehrmacht összeszteségének 80%-át a szovjetektől szenvedte el, a többi hadszíntéren elszenvedett 20%-kal szemben.

Rudolf Dzipanow: „Az 1. Lengyel Hadsereg a Tengermellékért folytatott harcban” (1—2. sz., 107—130. o.). A szovjet hadsereg 1945 téli-tavaszi hadjáratában az 1. Belorusz Front hadászati-hadművelői támadásába 1945. január 28-án kapcsolódott be az 1. lengyel hadsereg Stanislaw Poplawski tábornok vezetésével. A szovjet hadsereg utolsó nagy hadászati támadása volt ez Berlin előtt, fel kellett számolni a németek pomerániai erőrendszerét. Az 1. lengyel hadsereg nagyon nehéz helyzetben vette át feladatát, hogy az Oderáig húzódo 250 km-es utat szabaddá tegye. A tanulmány ismerteti az 1. lengyel hadsereg szervezeti felállítását, felszerelését, majd a pomerániai német állások áttöréséért folytatott harctevékenységet, amely a Lengyel Néphadsereg történetének legszebb lapjai közé tartozik.

Tadeusz Sawicki: „A szovjet hadsereg 1945 téli offenzívája — Wehrmacht-jelentések tükrében” (1—2. sz., 131—150. o.). A lengyel Hadtörténeti Intézetben mikrofilmen megtalálhatók azok a Wehrmacht-jelentések, amelyeket 1945. január 1—21. között küldtek a főhadiszállásnak és Hitlernek. A német „A” (később „Közép”) hadseregcsoport jelentéseiből idézve ismerteti a Zsukov tábornok vezette 1. Ukrán Front támadásának részleteit, a Varsóért, Krakköért és Sziléziáért folytatott harcokat.

Piotr Matusek: „A lengyel ellenállási mozgalom propagandaharca 1939—1945 között” (1—2. sz., 151—181. o.). A második világháborúban frontpropagandát nemcsak a reguláris hadseregek folytattak az arcvonalon és a hátszágban, hanem a földalatti mozgalom is nagyon hatásosan harcolt a propaganda eszközével a megszállt területeken a hitleri Németország ellen. Részletes összefoglalást ad az Armia Ludowa, az Armia Krajowa és a többi földalatti szervezet konspirációs kiadványairól, folyóiratairól, röplapjairól és plakátjairól, majd a vizuális propaganda (film stb.) és a lengyel ellenállási mozga-

lom lélektani hadviselésének egyéb formáiról.

P. A. Zsilin: „A hadtörténeti kutatás módszertanának alapelvei” (1—2. sz., 182—186. o.). A szovjet hadtörténettudományi kutatás marxista—leninista módszertanának alapelveivel foglalkozó monográfia főbb gondolatait ismerteti. A munka feltárja a hadtörténetírás alapját képező marxi—lenini módszertan lényegét, struktúráját, elveit és funkcióit, amelyeknek megismerése és elsajátítása segít a hadtörténelem problémáinak kutatásában és megoldásában.

Az 1—2. szám mellékleteként jelent meg *Tadeusz Rawski — Marek Tarczynski:* „Lengyel hozzájárulás a hitleri Németország felett aratott győzelemhez, 1939—1945” (128. o.) című munka, amely három szempontból vizsgálja a lengyel nép második világháborús részvételét: az erkölcsi-politikai magatartás, a fegyveres részvétel és a gazdasági erőfeszítések elemzésével. Németország 1933-ban meghirdetett militarista ideológiájával a „Drang nach Osten”-nel szemben hamarosan felébredt a lengyel társadalomban az antifasiszta front gondolata, amely 1939-ben a német megszállás első hónapjaiban már 200 földalatti, illegális szervezetet tudott létrehozni. Az ellenállási mozgalomnak, a lengyel reguláris alakulatoknak a harcait mutatja be a kézikönyvként használható munka, a résztvevők létszámának, a veszteségek számadatainak összehasonlító táblázataival és az események 1939—1945 közötti kronológiájával.

Leszek Grot: „A Lengyel Néphadsereg főparancsnokának, Michal Zymierskinek, Lengyelország marsalljának 90. születésnapjára” (3. sz., 9—58. o.) című tanulmányban egy olyan katona életével ismerkedünk meg, aki már az első világháborútól harcolt Lengyelország szabadságáért, részt vett a sziléziai felkelésben s az 1926 májusi fordulat ellenzőjeként emigrációba vonult. A második világháború idején 1939-től részt vett a hitlerista megszállók ellen vívott baloldali földalatti fegyveres harcokban, majd a Szovjetunióban megalakult lengyel hadsereg tábornokaként harcolt Lengyelország felszabadításáért s a hitleri Németország végső leveréséért a szovjet hadsereg oldalán egészen Berlingig. A háború után a földalatti bandák megsemmisítését vezette, honvédelmi miniszter lett 1949-ig, számos kitüntetést kapott. A Lengyel Ellenállók és Hazafiak Szövetségében dolgozik ma is a szocialista Lengyelországért. Élete szorosan összefonódott a független és szabad Lengyelországért vívott küzdelmekkel.

Jan Lawski: „Katonai szolgálat Lengyelország nyugati és északi területein, 1945—1949 között” (3. sz., 59—83. o.). A háború befejezése után Lengyelország visszacsatolt nyugati és északi területein a hadsereg segítségére volt szükség a német lakosság kitelepítése után az élet megindításához, a gazdasági élet és a közigazgatás megteremtéséhez, az újjáépítéshez. E feladatok mellett a hadsereg döntő feladata volt a határok védelme. A hadsereg egységei politikai-propaganda és kulturális-felvilágosító tevékenységet is folytattak a lakosság körében.

Wladyslaw Honkisz: „A Lengyel Hadsereg politikai-nevelő tiszthelyettesi karának történetéből” (3. sz., 84—103. o.). Az 1. Lengyel Hadsereg megalakulásával egyidőben 1943-ban állították fel a politikai-nevelő tiszthelyettesi kart és szervezték meg kiképzésüket. Az 1. gyaloghadosztály 1943-ban 30 napos intenzív tanfolyamokat tartott a politikai-nevelő tiszthelyettesek részére. A tanfolyamok időtartama később hosszabb lett. Ezek programját, a hallgatók létszámát (1944 decemberére már 2662 kiképzett politikai-nevelő tiszthelyettes volt), majd a 2. és 3. lengyel hadseregben végzett hasonló kiképző tanfolyamokat tekinteti át és ismerteti a politikai-nevelő tiszthelyettesek áldozatos munkáját. Közülük sokan a lengyel hadsereg hősei lettek és életüket áldozták a harcokban.

Lagzi István: „Lengyel polgári és katonai menekültek evakuálása Magyarországról 1939—1940-ben” (3. sz., 104—161. o.). 1939. szeptember végén több tízezer lengyel polgári és katonai menekült hagyta el a hazáját Magyarország, Románia, valamint északra a balti országok felé. A Magyarországra érkezett menekültek elsődlegesen Franciaországba akartak tovább menni, de sokan kerültek a Közel-Keletre, Jugoszláviába, az Egyesült Államokba, Kanadába és még távolabbi országokba. Budapesten a lengyel katonai attasé szervezte az „Ewa” fedőnevű evakuációs irodával a lengyel önkéntesek toborzását a szövetséges hadseregekbe. Ennek szervezetét, a magyarországi lengyel menekülttáborokban folytatott munkáját, a menekítés útvonalait, a budapesti német követség tiltakozásait ismerteti eredeti levéltári források (főleg a magyar Hadtörténeti Levéltár iratanyaga) és visszaemlékezések alapján beható alapossgággal.

Franciszek Skibinski: „Megjegyzések a hadtudományi lexikonról folytatott vitához” (3. sz., 227—236. o.) 1979-ben jelent meg Varsóban az 542 oldal terjedelmű lengyel hadtudományi enciklopédia, amely mintegy 5 ezer címszót tartalmaz.

Széleskörű vita alakult ki a szakirodalomban egyes címszavakkal kapcsolatban, ehhez szól hozzá a szerző, pontosítva néhány definíciót.

Stanislaw Brzezinski: „A lengyel hadsereg harcokszíró- és gépesített csapatai kádereinek képzése 1943—1945 között” (4. sz., 37—68. o.). A lengyel harcokszírók képzése 1943 júniusában kezdődött a Szovjetunióban. Ismerteti a különböző helyeken folyt tiszti és tiszthelyettesi tanfolyamokat, az ott képzett szakemberek létszámadatait, majd bevetésüket a Lengyelország felszabadításáért vívott harcokban. A lengyelországi Chełmben, Modlinban 1944 októberében fellállított páncélostiszti iskolák szervezésének és képzésüknek értékelésére tesz kísérletet.

Anton Wolny: „A légideszant csapatok a második világháborúban” (4. sz., 155—177. o.). A légideszant csapatok második világháború alatti tevékenységének tapasztalatait foglalja össze, alkalmazásuk formáinak összehasonlító elemzésével a szovjet, a német, az amerikai és az angol hadműveletekben az európai hadszíntéren. A folyóirat 1979. 1. számában a légideszant csapatok szervezeti struktúrájával már foglalkozott tanulmány, jelen munka a légideszant csapatok alkalmazásának két módját tárgyalja: a hadműveleti-harcászati és a diverziós-felderítő bevetésüket. Teljes áttekintést ad az 1938—1945 közötti ejtőernyős bevetésekről Európa területén. A Szovjetunió területén a légideszant csapatok hadműveleti-harcászati alkalmazása nehéz körülmények között fejlődött, az együttműködés, a folyóátekkelések támogatásának problémáit veti fel, hangsúlyozva a légideszantsapatok alkalmazási módjának jelentős fejlődését a második világháború alatt.

Rudolf Dzipanow—Benon Miskiewicz szerkesztésében a lengyel Hadtörténeti Intézet munkaközössége állította össze „A hadtörténet tanulmányozásának kutatási követelményei” (4. sz., 316—330. o.) című összefoglaló áttekintést a lengyel hadtörténettudomány helyzetéről, az 1981—1985 évekre megszabott kutatási főirányokról és a kutatások és kutatási módszertan problémáiról. Ismertetik a hadtörténettudomány szervezetét Lengyelországban, a kutatási helyeket (katonai és polgári egyetemeken), a hadtörténeti kutatók névsorát, a hadtörténeti szemináriumok jegyzékét.

A folyóirat egyes számai híreket, könyvismertetések, olvasói leveleket, eseménykrónikát és a második világháború bibliográfiájának újabb adatait közli rendszeresen. (*Windsch Aladárné*)